

Motywy antyczne i chrześcijańskie w twórczości Leopolda Staffa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Immanuel Kant, *Rozprawy z filozofii historii*, tłum. Dariusz Pakalski, Mirosław Żelazny, Adam Grzeliński, Tomasz Kupś, Kęty 2005.
- Źródło: Stanisław Barańczak, *U końca wojny dwudziestodwuletniej*, [w:] tegoż, *Jednym tchem*.
- Źródło: Leopold Staff, *Ogród przedziwny*, [w:] Mieczysław Jastrun, *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985.
- Źródło: Leopold Staff, *Modlitwa*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 4.
- Źródło: Leopold Staff, *Przedśpiew*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 51.
- Źródło: Leopold Staff, *Żywa Nike z Akropolu*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 233.
- Źródło: Leopold Staff, *Nike z Samotraki*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 207.
- Źródło: Zbigniew Herbert, *Nike która się waha*, [w:] *Wiersze zebrane*, oprac. R. Krynicki, Kraków 2008, s. 65–66.

- Źródło: Leopold Staff, *Stoa*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. I. Sikora, wybór I. Sikora, Wrocław 1990, s. 354–355.
- Źródło: Leopold Staff, *Deszcz jesienny*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 14–16.
- Źródło: Leopold Staff, *Ars poetica*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 185.
- Źródło: Leopold Staff, *Kowal*, [w:] tegoż, *Wiersze zebrane*, t. I, 1995.
- Źródło: Ireneusz Sikora, *Wstęp*, [w:] tegoż, *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. I. Sikora, Wrocław 1990, s. 27.

Motywy antyczne i chrześcijańskie w twórczości Leopolda Staffa

Erato, muza poezji miłosnej, marmurowa kopia rzymska z II wieku n.e.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

((Leopold Staff

Ars poetica

I niech wiersz, co ze strun się toczy,
Będzie, przybrawszy rytm i dźwięki,
Tak jasny jak spojrzenie w oczy
I prosty jak podanie ręki.

Źródło: Leopold Staff, *Ars poetica*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 185.

W twórczości Leopolda Staffa, zwłaszcza w tomach *Gałąź kwitnąca* (1908) i *Uśmiechy godzin* (1910) zaczęły przeważać tendencje klasyczne – poszukiwanie spokoju, piękna, harmonii. Poeta odwołuje się do realiów antycznych, stosuje również wiele chwytów artystycznych charakterystycznych dla utworów klasycznych – łączy różne nurty kultury europejskiej (antycznej i chrześcijańskiej). Liczne nawiązania do tradycji nie mają jednak u Staffa jedynie estetycznego wymiaru, lecz wskazują na ciągłość kultury współczesnej oraz trwałych wzorców oraz ideałów starożytności. Z pozoru proste w odbiorze wiersze zawierają liczne odniesienia i aluzje literackie i prowadzą do zrozumienia uniwersalnych wartości. Ireneusz Sikora pisał o tym poecie humaniście, że

Ireneusz Sikora

“ Wstęp

[...] wiedza poety o kulturze antycznej, jego szybkie odejście od modernistycznych wzorów liryki „bólu istnienia” i nieokreślonych tęsknot metafizycznych [...] sprawiły, że to właśnie Staff dokonał neoklasycystycznej rekonwalescencji liryki Młodej Polski, nasycając ją racjonalistyczną wizją świata, stoicką koncepcją życia, wyrażaną w tradycjonalistycznie zorientowanej poetyce, opartej na regułach ładu, harmonii i dyscypliny artystycznej.

Źródło: Ireneusz Sikora, *Wstęp*, [w:] tegoż, *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. I. Sikora, Wrocław 1990, s. 27.

Twoje cele

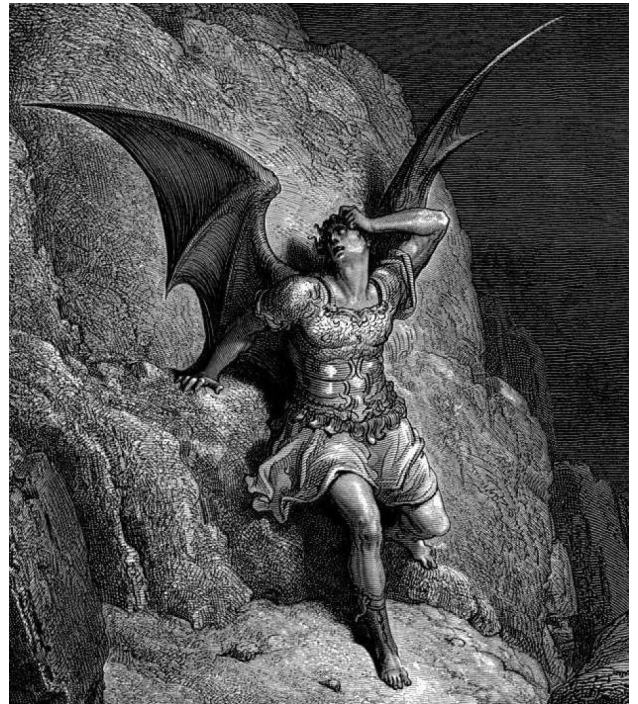
- Poznasz wybrane fragmenty utworów Leopolda Staffa, w których występują motywy chrześcijańskie i antyczne.
- Wskażesz motywy antyczne i chrześcijańskie w wybranych wierszach poety.
- Przypomnisz nurty filozofii antycznej, do których poeta odwoływał się w swojej twórczości.
- Porównasz poezję Leopolda Staffa i innych klasycyzujących poetów.

Przeczytaj

Topos

W literaturze istnieją tematy powtarzające się niezależnie od kręgu kulturowego i epoki. Realizacje tych motywów mogą się różnić, jednak posiadają wiele cech wspólnych nazywanych „miejscami wspólnymi”, czyli **toposami**.

Zainteresowanie Leopolda Staffa **antykiem** i motywami biblijnymi wynikało z klasycznego wykształcenia poety, jak również jego fascynacji kulturą starożytną. Początkowo, w debiutanckim tomiku *Sny o potędze*, w jego twórczości dominował wpływ młodopolskiego dekadentyzmu, szczególnie czytelny w wierszu *Deszcz jesienny*. Widoczne w tym utworze zainteresowanie **demonologią** można zaobserwować na przykładzie postaci szatana, który pełni tutaj istotną rolę w budowaniu nastroju modernistycznego **splinu**. Jednak już w tym zbiorze Staff zaczął przełamywać modernistyczny pesymizm, czego wyrazem jest wiersz *Kowal*. W kierunku tendencji klasycznych zwrócił się w tomach *Gałąź kwitnąca* (1908) i *Uśmiechy godzin* (1910) i dzięki ogromnemu wkładowi w rozwój tego nurtu został uznany za najwybitniejszego w poezji polskiej XX wieku przedstawiciela klasycyzmu. Z kolei od roku 1910, w którym ukazał się zbiór legend o św. Franciszku w przekładzie Leopolda Staffa, *Kwiatki świętego Franciszka z Asyżu*, w jego poezji zaczynają być coraz wyraźniejsze motywy **franciszkańskie**. Były one obecne już wcześniej, w tomie *Ptakom niebieskim*, teraz jednak przybierają na sile. Wiersz *Ogród przedziwny* otwierający zbiór *Uśmiechy godzin* jest już przesycony afirmacją świata i jego praw, wyraża też potrzebę łączności z naturą, które prowadzą do poczucia harmonii, spełnienia i szczęścia. Perspektywę tę dopełni wydany później tom o biblijnie brzmiącym tytule *Ucho igielne*, w którym znajdują się poematy i wiersze inspirowane wielką tradycją chrześcijańskiej modlitwy i mistyki. W ujęciu Staffa drogę do pełni człowieczeństwa stanowiło pogodne doświadczanie kolei losu: zarówno radosnych, jak i smutnych – jedną z charakterystycznych rysów twórczości Staffa jest więc postawa **stoicka**.

Gustaw Doré, *Szatan*, 1866

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Cytaty

((Leopold Staff

Deszcz jesienny

O szyby deszcz dzwoni, deszcz dzwoni jesienny
I pluszcze jednaki, miarowy, niezmienny,
Dżdżu krople padają i tłuką w me okno...
Jęk szklany... płacz szklany... a szyby w mgle mokną
I światła szarego blask sączy się senny...
O szyby deszcz dzwoni, deszcz dzwoni jesienny...

[...]

Przez ogród mój szatan szedł smutny śmiertelnie
I zmienił go w straszną, okropną pustelnię...
Z ponurem, na piersi zwieszonym szedł czołem
I kwiaty kwitnące przysypał popiołem,
Trawniki zarzucił bryłami kamienia
I posiał szal trwogi i śmierć przerażenia...
Aż strwożon swym dziełem, brzemieniem ołowiu
Położył się na tym kamiennym pustkowiu,
By w piersi łkające przytłumić rozpacz
I smutków potwornych płomienne łyzy płacze ...

To w szyby deszcz dzwoni, deszcz dzwoni jesienny
I pluszcze jednaki, miarowy, niezmienny,
Dżdżu krople padają i tłuką w me okno...
Jęk szklany... płacz szklany... a szyby w mgle mokną
I światła szarego blask łączy się senny...
O szyby deszcz dzwoni, deszcz dzwoni jesienny...

Źródło: Leopold Staff, *Deszcz jesienny*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 14–16.

((Leopold Staff

Ogród przedziwny

W przedziwnym mieszkam ogrodzie,
Gdzie żyją kwiaty i dzieci

I gdzie po słońca zachodzie
Uśmiech nam z oczu świeci.

Wodotrysk bije tu dziwny,
Co śpiewa jak śmiech i łkanie;
Krzew nad nim rośnie oliwny
Cichy jak pojednanie.

Różom, co cały rok wiernie
Kwitną i słodycz ślą woni,
Obwiązujemy lnem ciernie,
By nie raniły nam dłoni.

Żywim rój ptaków, co budzi
Ze snu nas rannym powiewem,
Ucząc nas iść między ludzi
Z dobrą nowiną i śpiewem.

I mamy ule bartnicze,
Co każą w pszczoł nam iść ślady
I zbierać jeno słodycze
Z kwiatów, co kryją i jady.

I pielęgnujęm murawę,
Plewiąc z niej chwasty i osty,
By każdy, patrząc na trawę,
Duszą, jak trawa, był prosty.

Źródło: Leopold Staff, *Ogród przedziwny*, [w:] Mieczysław Jastrun, *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985.

Słownik

antyk

(z łac. *antiquus* – dawny) – określenie świata starożytnego, kultury starożytnej, głównie greckiej i rzymskiej (okresu rozkwitu cywilizacji i kultury starożytnej Grecji i Rzymu, mniej więcej od I tysiąclecia p.n.e. do końca starożytności w V wieku n.e.)

demonologia

składowa część doktryny religijnej, podejmująca zagadnienia genezy demonów, ich charakteru oraz istoty, a także znaczenia w danym systemie religijnym bądź mitologicznym

franciszkanizm

postawa religijno-światopoglądowa i oparty na niej kierunek literacki XX w. zapoczątkowany w okresie Młodej Polski. Odwoływał się do postaci i legendy św. Franciszka z Asyżu oraz do ideałów ewangelicznego ubóstwa i pokory, które ten święty uosabiał; wyrażał się zazwyczaj w postawie radosnej aprobaty natury i prostego człowieka

metaforyka

(gr. *metaphorā*) – zasób metafor i sposób ich budowania, charakterystyczny dla danego utworu, autora lub epoki

motyw literacki

(ang. *motive*) – podstawowy element świata przedstawionego dzieła: zdarzenie, przedmiot, cecha, sytuacja, przeżycie. Łączy się według pewnych reguł w jednostki wyższego rzędu, takie jak postać literacka, wątek, temat, fabuła

stoicyzm

postawa życiowa i intelektualna rozpowszechniona i biorąca swą nazwę od szkoły stoików założonej przez Zenona z Kition, według której najwyższą cnotą, warunkiem szczęścia i prawdziwej wolności jest życie zgodne z rozumem jako najwyższą cnotą i opanowanie namiętności

splin

(ang. *spleen*) – stan przygnębienia i złości, ponury nastrój, apatia, chandra

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communi* – miejsce wspólne) – powtarzający się motyw, występujący w obrębie literatury i sztuki zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość kulturową danego kontynentu czy na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka. Topos budowany jest na zasadzie obrazu mającego na celu opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w *Kazaniach* Skargi)

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z fragmentem dzieł Leopolda Staffa ilustrującym poszczególne części prezentacji i wypisz motywy, które pojawiają się w poezji tego poety. Podziel je na motywy biblijne i mitologiczne.

Polecenie 2

Na podstawie cytatów zawartych w pokazie slajdów przypomnij historie biblijne oraz mity greckie (postacie, tematy, zdarzenia), które wykorzystał w swojej poezji Leopold Staff. Wyjaśnij związek pomiędzy treścią zaprezentowanych fragmentów wierszy Staffa a motywami antyczno-biblijnymi.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Obejrzyj rzeźbę i przeczytaj wiersz *Żywa Nike z Akropolu* z tomu *Wiklina*. Jakie znaczenie Leopold Staff nadał Nike z Akropolu? Wybierz poprawną odpowiedź i ją uzasadnij.

Nike rozwiązuje sandał, płaskorzeźba ze świątyni Ateny Nike, ok. 420–410 p.n.e., Muzeum Akropolu
Źródło: Acropolis Museum, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

((Leopold Staff

Żywa Nike z Akropolu

Żywa **Nike** z Akropolu

W zamierzchłych dni pajęczynie

Żyjesz, młodości ma: śpisz.

To tylko, co martwe, nie ginie

Zaklęte w granit lub spiż.

Me serce cię czule pozdrawia,

O, cudna, choć ślady masz skaz,

Jak Nike, co trzewik poprawia

Sponiewierana przez czas.

Źródło: Leopold Staff, *Żywa Nike z Akropolu*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 233.

☐ wspaniałości rzeźby i jej walorów artystycznych

☐ czasu i przemijania, które odciskają swoje piętno

☐ tego, że wszystko niszczy i ma skazy

☐ niewykorzystanej, przespanej młodości (młodości ma: śpisz)

Ćwiczenie 2

Wskaż środki poetyckie dominujące w utworze *Żywa Nike z Akropolu*

☐ przenośnia, hiperbolizacja, gradacja

☐ eufonia, przerzutnia, epitet

☐ apostrofa, porównanie, oksymoron

☐ inwersja, przerzutnia, apostrofa

Ćwiczenie 3

Na podstawie cytatów pochodzących z wiersza *Przedśpiew* wskaż poprawne określenie postawy życiowej:

*„Znam gorycz i zawody, wiem, co ból i troska,
Złuda miłości, zwątpień mrok, tęsknot rozbicia,
A jednak śpiewać będę wam pochwałę życia.”*

epikureizm ☐

/ stoicyzm ☐

„Żyłem i z rzeczy ludzkich nic nie jest mi obce.”

humanizm ☐

/ filozofia złotego środka ☐

*„I uczę miłowania, radości w uśmiechu,
W łzach widzieć słodysz smutną, dobroć chorą w grzechu,
I pochwalam tajń życia w pieśni i w milczeniu,
Pogodny mądrym smutkiem i wprawny w cierpieniu.”*

afirmacja życia ☐

/ apoteoza życia ☐

Zapoznaj się z wierszem *Kowal* Leopolda Staffa ze zbioru *Sny o potędze*, nazywanym młodopolską *Odą do młodości*. Wyjaśnij, do jakiej postaci z mitologii greckiej nawiązuje kreacja podmiotu lirycznego i jaki nurt filozoficzny reprezentuje ona w tym wierszu. Cemu, twoim zdaniem, służą te literackie i filozoficzne odwołania?

((Leopold Staff

Kowal

Całą bezkształtną masę kruszców drogocennych, Które zaległy piersi
mej głąb nieodgadłą, Jak wulkan z swych otchłani wyrzucam
bezdennych I ciskam ją na twarde, stalowe kowadło.

Grzmotem młota w nią walę w radosnej otusze, Bo wykonać mi trzeba
dzieło wielkie, pilne, Bo z tych kruszców dla siebie serce wykuć muszę,
Serce hartowne, mężne, serce dumne, silne.

Lecz gdy ulegniesz, serce, pod młota żelazem, Gdy pęknieś, przeciw
ciosom stali nieodporne: W pył cię rozbiją pięści mej gromy potworne!

Bo lepiej giń, zmiażdżone cyklopowym razem, Niżbyś żyć miało własną
słabością przeklętą, Rysą chorej niemocy skażone, pęknięte.

Źródło: Leopold Staff, *Kowal*, [w:] tegoż, *Wiersze zebrane*, t. I, 1995.

Zapoznaj się z młodzieńczym wierszem *Modlitwa* z pierwszego zbioru Leopolda Staffa (*Sny o potęgę*, 1901). Jaką metaforykę stosuje poeta w wierszu? Wskaż symbole i ich biblijne konotacje.

((Leopold Staff

Modlitwa

Chroń, Panie, wątłą mojej duszy zielen
Od podeptania i martwych spopieleń,
Abym wśród życia Ostatniej Wieczerzy
Czuł jej aromat balsamiczny, świeży.

I niech, rozpięty na krzyżu konania,
Nie widzę słońca, co w pomrok się skłania,
Lecz niech mi wiara, Matka Boleściwa,
Wskaże dal, gdzie się świt nowy odkrywa.

Źródło: Leopold Staff, *Modlitwa*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 4.

Zapoznaj się z wierszem *Przedśpiew* z tomiku *Gałąź kwitnąca*, a następnie zastanów się nad podobieństwami i różnicami w filozofii wyrażonej w utworze oraz w wierszu *Modlitwa*.
Uzupełnij zdania, podając przykładowe cytaty z wierszy.

((Leopold Staff

Przedśpiew

Czciciel gwiazd i mądrości, miłośnik ogrodów,
Wyznawca snów i piękna i uczestnik godów,
Na które swych wybrańców sprasza sztuka boska:
Znam gorycz i zawody, wiem, co ból i troska,
Złuda miłości, zwątpień mrok, tęsknot rozbicia,
A jednak śpiewać będę wam pochwałę życia –
Bo żyłem długo w górach i mieszkałem w lasach.
Pamięcią swe dni chmurne i dni w słońca krasach
Przechodzę, jakby jakieś wielkie, dziwne miasta,
Z myślą ciężką, jak z dzbanem na głowie niewiasta,
A dzban wino ukrywa i łączy w swojej cieśni.
Kochałem i wiem teraz, skąd się rodzą pieśni;
Widziałem konających w nadziei otusze
I kobiety przy studniach brzemienne, jak grusze;
Szedłem przez pola żniwne i mogilne kopce,
Żyłem i z rzeczy ludzkich nic nie jest mi obce.
Przeto myśli me, które stoją przy mnie w radzie,
Choć smutne, są pogodne jako starcy w sadzie.
I uczę miłowania, radości w uśmiechu,
W łzach widzieć słodczy smutną, dobroć chorą w grzechu,
I pochwalam tajń życia w pieśni i w milczeniu,
Pogodny mądrym smutkiem i wprawny w cierpieniu.

Podobieństwa i różnice w filozofii

W wierszu *Modlitwa* i *Przedśpiew* można dostrzec pochwałę prawdziwego życia jako wspólne dla obu utworów, na co wskazują przykładowe cytaty:

Modlitwa

Przedśpiew

Wiersz *Modlitwa* i *Przedśpiew* różnią podstawy filozofii, co widać w przykładowych cytatach:

Modlitwa

Przedśpiew

Zapoznaj się z wierszem Leopolda Staffa *Nike z Samotraki* z tomu *Martwa pogoda* (1946), a następnie porównaj go z utworem Zbigniewa Herberta *Nike która się waha* z tomu *Struna światła* (1956). Zanotuj w tabeli podobieństwa i różnice między oboma tekstami poetyckimi.

Podobieństwa	Różnice
	Leopold Staff <i>Nike z Samotraki</i>
	Zbigniew Herbert <i>Nike która się waha</i>

((Leopold Staff

Nike z Samotraki

W wietrznych fałdach twych wiotkich szat słyszę muzykę
 Lotu, którego nie prześcigną ptaki,
 Czarująca bogini triumfu, o Nike,
 Co od wieków zdyszana leci z Samotraki!

Pośpiech potężnych skrzydeł twych powietrze chłoszcze,
 Niosąc zwycięstwo, sławę i liście laurowe.
 Nie pragnę ich. I temu jedynie zazdroszczę,
 Dla którego w porywie swym straciłaś głowę.

Źródło: Leopold Staff, *Nike z Samotraki*, [w:] *Wybór poezji*, oprac. M. Jastrun, Wrocław 1985, s. 207.

((Zbigniew Herbert

Nike która się waha

Najpiękniejsza jest Nike w momencie
kiedy się waha
prawa ręka piękna jak rozkaz
opiera się o powietrze
ale skrzydła drżą

widzi bowiem
samotnego młodzieńca
idzie długą koleiną
wojennego wozu
szarą drogą w szarym krajobrazie
skał i rzadkich krzewów jałowca

ów młodzieniec niedługo zginie
właśnie szala z jego losem
gwałtownie opada
ku ziemi

Nike ma ogromną ochotę
podejść
pocałować go w czoło

ale boi się
że on który nie zaznał
słodczy pieśczoł
poznawszy ją
mógłby uciekać jak inni

w czasie tej bitwy
więc Nike waha się
i w końcu postanawia
pozostać w pozycji

której nauczyli ją rzeźbiarze
wstydząc się bardzo tej chwili wzruszenia

rozumie dobrze
że jutro o świcie
muszą znaleźć tego chłopca
z otwartą piersią
zamkniętymi oczyma
i cierpkim obolem ojczyzny
pod drętwym językiem

Źródło: Zbigniew Herbert, *Nike która się waha*, [w:] *Wiersze zebrane*, oprac. R. Krynicki, Kraków 2008, s. 65–66.

Ćwiczenie 8

Na czym polega reinterpretacja motywu Nike w utworach Staffa i Herberta? Odpowiedz na pytanie, zaznaczając odpowiedzi, które uznasz za poprawne. Przedstaw przynajmniej dwa argumenty na poparcie swojego wyboru.

- ☐ Nadanie bogini zwycięstwa nowych niekonwencjonalnych znaczeń.
- ☐ Przedstawienie tragicznej sytuacji w wierszu.
- ☐ Ożywienie symboliki związanej z boginią, nadanie Nike cech ludzkich.
- ☐ Zainteresowanie kulturą klasyczną i próba połączenia współczesności z antykiem poprzez uniwersalizm mitów.
- ☐ Wyrażenie w dziełach poglądów pacyfistycznych.
- ☐ Pokazanie losu ludzi ginących w obronie ojczyzny.
- ☐ Odrzucenie symboli obecnych w tradycji antycznej.
- ☐ Podkreślenie pesymistycznej wizji człowieka doświadczonego wojną.

Praca domowa

Z wiersza *Stoa* wypisz motywy antyczne. Następnie odszukaj w dostępnych źródłach ich konotacje i opisz je.

((Leopold Staff

Stoa

Patrzę w gwiazdy co wieczór: bo czyste są i nie zakryte,
Jak me życie spędzane w krużganku, który zabobon
Tłumu w lęku omija przed klątwą na nim ciążącą,
Odkąd go mężów zabójstwem skalalo trzydziestu tyranów.
Mnie nic trwożyć nie może, bo nie zawisło od losu

Szczęście męża, gdyż nie jest złem, czego złem nie nazwałem,
I nic zniszczyć nie może, prócz mnie, mej władzy nad sobą,
Bym wielkoduszny był, mądry, czysty, pogodny i wolny,
Lęku nie znał ni gniewu, a uśmiech z ust mych nie schodził,
Które żywią jedynie figi i woda źródłana,
Gdyżem bogom podobien, którym niczego nie trzeba.
Dzień mój, surowy i prosty jako kolumna dorycka
I jak fałd mojej szaty, jest tym piękniejszym zwycięstwem,
Im trudniejszy był twardy bój i zniesione cierpienie.
Bo z bogactwa jak z nędzy, ze zdrowia jak i z niemocy
Tworzę wolność pogodną, jako z kamienia czy złota
Posąg bóstwa jednako wykuje dłuto Fidiasza.
Ból i radość to glina życia. Cierpienie jest mistrzem
Zapaśnika, co zręczność do nagich igrzysk zaprawia.
Grą jest życie. Cóż znaczy, z czego dysk, jeśli rzut celny!
A cierpienie czy radość: toć obojętne dla gracza
Kości jeno, którymi tak rzuca, by wygrać wždy siebie.

Źródło: Leopold Staff, *Stoa*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. I. Sikora, wybór I. Sikora, Wrocław 1990, s. 354–355.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Motywy antyczne i chrześcijańskie w twórczości Leopolda Staffa

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

Lektura obowiązkowa

28) wybrane wiersze następujących poetów: Jan Kasprzowicz, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

8) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, metonimię, synekdochę, synestezję, odmiany inwersji, gradację; określa ich funkcje;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przygotowuje prezentację multimedialną na temat Leopolda Staffa;
- charakteryzuje dzieło sztuki korespondujące z wierszem Staffa;
- omawia motywy antyczne i chrześcijańskie pojawiające się w utworach Leopolda Staffa;
- wyjaśnia, czym jest topos;
- opisuje konotacje w kontekście wiersza *Stoa*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- przekład intersemiotyczny.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z artykułem na temat Leopolda Staffa:
<https://culture.pl/pl/tworca/leopold-staff>
2. Zadaniem uczniów jest przygotowanie prezentacji multimedialnej uwzględniającej najważniejsze elementy biograficzne, ważne tytuły w twórczości poety, zwrócenie szczególnej uwagi na pojawianie się w twórczości elementów antycznych i chrześcijańskich.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji, sprawdza, kto wykonał zadane ćwiczenie. Wybrany uczeń prezentuje pracę przygotowaną w domu.
2. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”.
3. **Przekład intersemiotyczny.** Wybrany uczeń przygotowuje przykład jednego dzieła sztuki, które koresponduje z tekstem poetyckim w e-materiale (korzysta w tym celu z telefonu lub komputera z dostępem do internetu) wraz z uzasadnieniem. W swojej wypowiedzi powinien zwrócić uwagę na elementy przekładu intertekstualnego oraz zastosować pojęcia właściwe do omawiania tekstu literackiego oraz plastycznego.
4. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimedium.** Cała klasa zapoznaje się z treścią multimedium i wykonuje w parach polecenie 1. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi,

a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.

2. Polecenie 2 z sekcji „Prezentacja multimedialna” uczniowie wykonują indywidualnie. Wybrana osoba prezentuje odpowiedź na forum klasy
3. Uczniowie zostają podzieleni na 3 grupy. Każdy zespół rozwiązuje wszystkie ćwiczenia zawarte w sekcji „Sprawdź się” związane z utworami Leopolda Staffa. Następnie, aby uzasadnić poprawność rozwiązań, omawiają je na forum klasy. Po wyznaczonym czasie następuje wspólne omówienie wszystkich rozwiązań.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Zadaje również pytania podsumowujące i prosi wybranych uczniów o odpowiedzi.
 - Jakie motywy antyczne i chrześcijańskie pojawiają się w utworach Leopolda Staffa?
 - Czym jest topos?
 - Elementy jakiej filozofii można odnaleźć w utworach Staffa?

Praca domowa:

1. Z wiersza *Stoa* wypisz motywy antyczne. Następnie odszukaj w dostępnych źródłach ich konotacje i opisz je.

Materiały pomocnicze:

- Adam Szčerbowski, *Leopold Staff*, Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 39, 1959.
- Józef Adam Kosiński, „*Motywy antyczne w poezji Leopolda Staffa*”, Władysław Madyda, Wrocław-Warszawa-Kraków 1962, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Polska Akademia Nauk: [recenzja], Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 54/4, 1963.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” do podsumowania lekcji.